

HAYAT

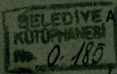
AYDA BİR ÇIKAR FİKİR ve EDEBİYAT MECMUASI

YENİ TERTİP: № 1. İKİNCİ KÂHUN 1930

*Yapanlar, doğuranlar, yaradanlar
yalnız nikbinler, idealistlerdir.
Bedbinler doğuramaz, hayatı idame
edemez, Tarihi doğuramaz.*

MÜNDERECAT

1 — Başlangıç. 2 — Osmanlı devrinin tarihi. 3 — Fatih ve Namık Kemal. 4 — Tanzimattan cumhuriyete. 5 — Napoléon Bonapart ve Göthe. 6 — Bey Efendiler (Hikâye). 7 — Münekkidin vazifesi. 8 — Beynelmîl Darülfünunlular mahallesi. 9 — İyi bir Berehmenin hikâyesi. 10 — Harf inkılâbımız ve istenoğrafi ihtiyacı. 11 — Copula, mevcut olmak fili. 12 — İktisadî bir mütearife. 13 — İnkılâp ve biz kadınlar. 14 Arapça ve farisîden aldığımız kelimeler hakkında tedkikat. 15 Kitabiyat (Fuzulî) 16 — Faal nüfus istatistiği.

İdare eden: CELÂL NURİ

İSTANBUL, DEVLET MATBAASI

NUSHASI: 20 K.

Münekkidin vazifesi

"L'Esprit Français,, namındaki edebî ve bediî mecmua şu son zamanlarda hoş bir anket açtı. Sorulan sual intikadın mahiyetine ve münekkitlere aittir.

M. Octave Uzanne'ın kaleminden çıkan istifsarname aynen şudur:

«Edebiyat münekkidinin rolü nedir? Münekkidin en kat'î vazifesi, ahlâkî mükellefiyetleri, vicdanî mes'uliyetleri nelerden ibarettir?

Münekkit yeni doğan kabiliyet erbabını keşfetmekle, tanımakla mükellef midir? Münekkit taraftarlık edebilir mi? Yoksa her mezhebi edebîden uzak kalarak istiklâline büyük bir ehemmiyet vermeli midir?

Bir münekkit türlü türlü nüfuzlarla kuşatılmıştır. O nüfuzlar münekkidi esir etmek isterler. Münekkit, kendi şahsiyetini bunlardan tecrit etmeli mi?

Tam münekkit yazılarını imzasız neşrederse bitaraflığını daha ziyade muhafaza eder mi, edemez mi?»

Bu ankete birçok edip ve muharrir müsaraatla cevaplar verdiler. Anket hâlâ devam ediyor.

Birkaç mühim cevabın hulâsasını muhterem karilerimize bildirelim:

M. Fernand Divoire, şair, edebî münekkit, "Intransigeant,, gazetesi başmuharriri ile M. Andre Lamandé, meşhur romancı ve "Européen,, in müdürü müştereken şöyle diyorlar:

"Münekkidin asıl rolü nedir? Tenkit etmektir. Bu, «keşfetmek» ve «kontrol» etmek fiilleri dahil olmak üzere daha birçok fili ihtiva eder. Münekkit taraftar olmamalı, lâkin kendisine göre bir estekike malik bulunmalı ve meselâ bilmelidir ki bir hokkabazın hüneri ile bir Rabelais'nin serveti arasında bir fark vardır. Belki bu fark liyakate ait değildir, plâna dairdir. Münekkit imzayı ne aramalı, ne de ondan ürkmeli; teşekkürlere karşı da, takbihlere karşı da küllîyen ve kâmilten lâkayt kalmalıdır. İyi bir münekkit olabilmek için küçük bir şey faidelidir: Şehir civarında bir ev ve ayda 10,000 frank maaş ve sair bir işle mükellef olmamak.»

Şu son mütalea pek yerindedir. Meşhur bedbin alman filôsofu Scho-

penhauer'in güzel bir kelâmı aklımıza geldi: «Bifteksiz şaheser olmaz!» bu hakim de felsefe ile uğraşabilmek için asgarî bir irada malik olmayı şart koştur.

Hayatın bu sayısında okuyacağımız Voltaire'in "Berehmen,, hikâyesinde de buna dair zarif bir telmih mevcuttur.

Diğer biri şu cevabı veriyor:

«Tam bir münekkidin imzasız yazı yazmakla bir şey kazanıp kazanmayacağını tahmin edemiyorum. Yalnız öğlen ve akşam ziyafetlerini reddetmek mecburiyetindedir. Ekseriya mantar ve trüflü yemekler, kaz ciğerleri ve pek güzel kadınlar münekkidi gayet tehlikeli bir taraftarlığa meylettirir.»

Bu cevabı okurken aklımıza mülga mecellenin son kitabı olan "Kitabülkaza,, geldi. Burada hâkimin adabına dair bazı maddeler münderiçtir ki bu cevabı andırıyor. Meselâ:

«Hâkim, mütehasiminden hiçbirinin ziyafetine gitmez.

«Hâkim; iki hasımdan hiçbirinin hediyesini kabul etmez.

«Hâkim, meclisi muhakemede alışveriş ve mülâtafe gibi mehabeti meclisi izale edecek ef'al ve harekâttan içtinap etmelidir.»

Doğrudur: münekkit te bir hâkimdir; imdi, onun da hâkimlerin sıfatları ile mevsuf olması gerektir.

Cevap verenlerden Madam Rachilde'in fikri:

"Mercure de France,, mecmuasında yirmi sene edebî münekkitlik ettim. Sadece düşündüğümü söylemek tecrübesinde bulundum. Bazı gençlerin tanınmasında, yeni zekâların keşfinde amil oldum, lâkin tabi ve kitapçıların kabiliyetleri hiç nazara almadan bastıkları kitap çığları karşısında durdum. O kitapları okuyamadım. Çünkü kitapçılar harpten sonra gerçekten delirdiler.

Münekkit namına liyakat ihraz etmek isteyen her muharriir, eğer cereyanı anlamak emelinde ise her şeyi okumalıdır. Fakat, bugün her münekkit şu dairei fasidenin içinde hapsolmağa mahkûmdur: ya her şeyi okumalı, ki bu mümkün değildir, yahut bir müntehabat yapmalıdır. Bu takdirde ise bir şaheseri unutmak ihtimali mevcuttur.

Münekkit ne kadar inatçı ve musir bir okuyucu olursa olsun masasının üzerine yığılan türlü türlü, çeşit çeşit, rengârenk kitap kapaklarının karşısında bir okumak tarzı ve metodu bulamaz. Yeni, eski her neşriyat müessesesinde genç müelliflere bir lânet konseri karşındadır. Haksız olanlar ise onlar değildir. Herkes diyor: neye ben olmıyayım? filân veya filân kadar benim de muvaffakiyet ihtimalim var. Eğer

haysiyetlerini korumak istiyen tabiler muktedir adamlardan istiane et-selerdi, düşünselerdi ki bir skandalin tevhit ettiği geçici bir muvaffaki-yet yazmak (ve bilhassa fena yazmak) hakkını vermez, şimdi, soldan geri etmek mecburiyetinde kalmazlardır.

Buna karşı gelmek için belki bir çare akla gelir: ilk sarf ve nahiv yanlışında tabiin müsveddeyi okumaması, terketmesi!... Lâkin günün zevki var... Günün zevki çetrefillîğin himayesinden ibarettir, dersem asla mübalâğa etmiş olmam... Belçika ediplerinden "La Renaissance d'Occi-dent,, Müdürü M. Maurice Gauchez diyor:

«Münekkit, selika ve kariha sahiplerinin, değerli müelliflerin eserle-rini tanıtmakla mükelleftir. Münekkit halkı ikaza memurdur. Müstakil ve bitaraf olmalıdır. Eğer imzasız yazarsa bütün kıymetini kaybeder ve karileri teminattan mahrum kalır.»

Pek teessüf olunur ki memleketimizde Avrupaî manası ile hiçbir münekkit yetişmemiştir. Bunun içindir ki halk, kariler ne okumak lâ-zımgeldiğini bilmiyorlar, şaşırıyorlar. Tenkitsiz bir edebiyat, adliyesiz bir devlete benzemez mi? Kari, ekseriya enki ve muaheze kabiliyetinden mahrumdur. Ona yol göstermek icap eder. Bir de intişar eden bunca eserler içinden, zavallı kari hangisini alsın, okusun? Bir eserin tefriki ancak onu okumakla kabildir. Bu vazifeyi ise ilkin münekkit ifa eder.

Münekkitlik temyiz mahkemesi reisliği gibi yüksek bir makamdır: Geçende ölen "Tems" ın edebî münekkidi Paul Souday belki Fransa baş hâkiminden ziyade sözü dinlenir bir hakemdi. Gazete onun yerine bir diğeri bulmak için akla kararı seçti.

Sainte — Beuve'den başlayın da Fransısqe Sarcey'e kadar bir büyük edipler silsilesi Fransanın bugünkü edebî zevkini yarattı. Onlar olma-saydı büyük zekâlar, hatta dehalar kendilerini tanıtmak için güçlük çe-keceklerdi. Bugün Fransa'da edebî modanın en ileriye sürdüğü André Gide, Marcel Proust ve Şait Paul Valéry'yi, ismi geçen Paul Sovday keşfetmiştir.

Bizde tam manasile kritik belirmediği halde, Abdülhak Hâmidî orta-lığa tanıtan Recaiade Ekrem'in bir ders kitabı, «Talimi edebiyat» ı ol-muştur. Bu eser olamsaydı Hâmit tanınmak için zamana muhtaç olurdu.

Edebî, fikrî tenkit kariler arasında en ziyade alâka tevhit eden vadi-lerden biridir. Okuyanları uyandırır. Ammenin daha az safderun olma-sına yarar.

Şu icmalimizi bir teessüfle sonuna getireceğiz: şairlerimiz, muharrir-lerimiz, hatta müverrihlerimiz, belki filosoflarımız yok değil. Lâkin ede-

biyat tarihimizde eski, yeni bir tek münekkdimize tesadüf ediliyor mu? Tenkit olmayınca, karilerin karanlıklar içinde kalmaları şöyle dursun edebî tarih te yazılmaz. Edebiyatın tarihi muhtelif tenkitlerin muhassasıdır.

Kabiliyet sahipleri, bundan dolayı, kuruyup tebah oluyorlar. Buna mukabil orta veya aşağı zekâlar avamfiriplik sayesinde yazı sahasında yaşayabiliyorlar.

Tenkit umumî faaliyette bir yer tutmak iktıza eder. İşte, biz, maatteessüf, bu vazifeden mehcuz.

Daha ilerisine gideceğiz: tenkit şöyle dursun gazetelerimiz, mevkut risalelerimiz kitabiyata dair bir kısmı ihtiva etmektedirler. Bu gidişle Yeni bir Fuzulimiz, yeni bir Nef'i, Nedim veya Bakimiz doğsa ve meydana bir şehkâr koysa bizim ondan haberimiz olmayacak!

Yazık . . . birkaç defa yazık.

Paris'te Beynelmilel Darülfununlular Mahallesi

Dokuz on senedenberi Paris'te bir Darülfünunlular mahallesi [Cité universitaire] vücade getirilmektedir fakat bu unvanı türkçemize «Darülfünunlular mahallesi» diye nakledersek medlûlünü daha açık bir tabirle ifade etmiş oluruz. Mes'ele şöyle başlamıştır: umumî harpten sonra, her yerde olduğu gibi, Fransa'da da askerlikten kurtulanlardan mühim bir kısmının köylerine dönmüyerek büyük şehirlerde yerleşmeleri yüzünden müz'ic bir mesken buhranı yüz göstermişti. Buna hayat pahalılığı da inzıam edince Paris darülfünununa devam eden on bini mütecaviz talebeden birçoğunun başlarını sokacak bir oda ve ihyaçlarına kâfi gıda tedarik edebilmekte güçlük çektikleri görülmeğe başlamıştı.

O sıralarda maarif nezaretine geçenlerden müsyü (Onora—Honnot) bu elim vaziyete çareler ararken zenginlerden müsyü (Emil Döç Emil Deutch) talebenin iskânına mahsus bir yurt yapılmak için on milyon frank teberrü etti. Paris belediyesi de şehrin güzel parklarından birine —(Parkmonsuri—Parc Montsouris) ye— bitişik yedi hektarlık, yani yetmiş bin metre murabbai bir arsa hediye etti. Bu yere devlet tarafından da dört hektar ilâve olundu. Paris belediyesi semahatte ileri